

УДК 94 (477.83.86)

ББК 63.3 (4 Укр.) 52

Л.І. Шологон

**ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ
ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст. У ФОНДАХ
ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У статті аналізуються документи органів церковної та світської влади, окружних шкільних рад, навчальних закладів та інші з історії національно-культурного життя українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст., які зберігаються в Державному архіві Івано-Франківської області.

Ключові слова: Галичина, документи, ДАІФО, фонди.

У фондах Державного архіву Івано-Франківської області (далі – ДАІФО) відклалось чимало матеріалів, що розкривають різні аспекти національно-культурного життя українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Згадані документи вміщені в багатьох фондах ДАІФО, різних за своїм походженням та інформативною насиченістю, що вимагає досить клопіткої праці дослідника, який ставить собі за мету їх вивчення, класифікацію та використання для реконструкції історичного минулого.

Обрана тема стала об'єктом уваги переважно працівників ДАІФО. Зокрема, у 60–80-х рр. радянська історіографія збагатилася науковими та науково-популярними статтями Д.Мессінга, П.Арсенича [1], І.Морозова, Л.Заводчикової [49] та ін. Після 1991 р. дослідники звернули особливу увагу на вивчення архівних документів, що й зумовило публікацію окремого розділу про ДАІФО в довідниковому виданні “Архівні установи України” [2] та тематичного буклету [3]. Окрім цього готується до друку новий путівник по фондах архіву. Не меншої уваги заслуговують праці К.Мицан [48], Л.Соловки [50], опубліковані в сучасних наукових і науково-довідникових виданнях України, присвячені тематиці окремих фондів та матеріали інформаційного характеру, підготовлені працівниками архіву, що зберігаються у фонді 909 ДАІФО.

Метою статті є аналіз джерел з історії національно-культурного життя українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст., виявлених автором у фондах ДАІФО.

Чимало цікавих документів уміщені у фондах 7 “Станіславський магістрат” (1866–1918), 594 “Коломийський римо-католицький деканат” (1752–1938), 504 “Станіславська греко-католицька консисторія” (1788–1939 рр.), оскільки в них зібрані цінні джерела про діяльність органів державної влади та церковного управління Австро-Угорщини на території Галичини, які з-поміж іншого вирішували окремі питання освітнього життя, контролювали діяльність національно-культурних товариств тощо.

Серед документів фонду 7 заслуговують уваги матеріали Станіславського магістрату про святкування в місті століття відродження українсько-руської літератури, яке традиційно пов'язували із сотою річницею написання “Енеїди” І.Котляревського [5, арк.3]. Вищевказані документи дозволяють досліднику отримати інформацію про те, що урочисті заходи з нагоди ювілею були організовані 19 грудня 1898 р. зусиллями українських товариств: “Просвіти”, “Станіславського Бояну”, “Руського клубу”, “Руської Бесіди”, “Руських жінок”. До програми святкувань було включено проведення всенародного віча та організовано концерт на честь видатної для української нації події.

До Станіславського магістрату дуже часто зверталися різні за характером діяльності товариства з проханням надати фінансову допомогу для їхньої подальшої роботи. Не становили винятку й українські громадські організації. Зокрема, Станіславський міський комітет “Товариства по проведенню відчитів і лекцій при Львівському університеті” впродовж 1903–1908 рр. неодноразово звертався до міського магістрату, щоб отримати кошти [6, арк.18]. Слід сказати, що всі прохання товариства про фінансову допомогу були сприйняті з розумінням і щороку воно отримувало незначну суму для

свого розвитку (від 50 до 100 крон). Окрім цього, заслуговують уваги, з огляду на свою інформативну цінність, й інші документи про діяльність згаданої громадської організації: статут “Товариства по проведенню відчитів і лекцій при Львівському університеті”, затверджений 9 квітня 1899 р., звіти про його діяльність [6, арк.10–11].

Слід зазначити, що далеко не всі звернення українських національно-культурних товариств про фінансову допомогу міському магістрату вдавалося задовольнити. Про це свідчить листування магістрату зі Станіславським відділенням товариства “Просвіта” про виділення коштів на утримання ремісничо-промислової бурси (інтернату. – Л.Ш.) у місті, щоб надавати дешеве житло дітям, що навчалися в деревообробній та торговельних школах. Проте з цього приводу було прийнято рішення відмовити філії товариства “Просвіта” в наданні субвенції [9, арк.5].

Одна з одиниць зберігання фонду 7 “Станіславський магістрат” свідчить про листування згаданої установи з товариством “Руських жінок”, у результаті якого воно тричі отримувало мізерні дотації (від 30 до 50 крон) [8, арк.1]. Товариство також просило виділити кошти на утримання власної бурси в місті Станіслав, адже витрати на її функціонування становили 7845 крон щороку. Ураховуючи те, що згадана сума була чималою для товариства “Руських жінок”, а українським дівчатам із незаможних родин, що навчалися в різних навчальних закладах міста, необхідне було дешеве житло, то в одному з листів, адресованих до Станіславського магістрату, з цього приводу писали: “Товариство має надію, що в ряд Добродіїв складаючих радо пожертви на так благородку ціль виступить і світла рада та позискає вдячність многих одиниць за допущене їх до світла науки... виділ дозволяє собі звернутись з уклінним прошенем, що світла Рада зволить свою щедрю, добродійну руку звернути і в користь нашої дівочої бурси призначити її субвенцію в висоті о скільки можливо найобильнішій” [8, арк.20]. Проте зусилля товариства так і не принесли бажаних результатів.

Натомість отримувало фінансову допомогу правління товариства “Бурса ім. Святого Миколая” впродовж 1902–1914 рр., яку витрачало на утримання вищевказаного інтернату для українських учнів. Про це свідчили звіти про діяльність товариства, яке воно надсилало разом із проханням про надання субвенції [7, арк.122]. Подібні матеріали можна знайти і в інших документах, уміщених у фонді 7 ДАІФО “Станіславський магістрат”, хоча із зрозумілих причин їх не завжди вдавалося задовольнити.

З інших документів згаданого фонду можна отримати інформацію про бюджет шкільної ради міста Станіслав 1886 р. і витрату коштів на утримання шкільних приміщень, купівлю інвентаря [4, арк.18]. Крім цього, окремі одиниці зберігання засвідчують листування з навчальними закладами, які просили виділити гроші на ремонт шкільних будинків, на обладнання навчальних кабінетів [10, арк.33]. Слід зазначити, що міський магістрат, у свою чергу, звертався до Станіславської окружної шкільної ради з проханням надати фінансову допомогу тому чи іншому освітньому закладу. Варто звернути увагу й на те, що не завжди листування збереглося в повному обсязі у фондах архіву, що не дозволяє з’ясувати, як була вирішена та чи інша справа.

Оскільки до 1867 р. питаннями освіти відала церковна влада, то серед матеріалів римо-католицького деканату збереглися відомості успішності учнів приходських шкіл за 1848/49 навчальний рік [42, арк.3], статистика кількості дітей шкільного віку в Коломийському, Косівському й Кутському приходях [43, арк.1], дані про кількість учнів у приходських школах [42, арк.1].

У фонді 504 “Станіславська греко-католицька єпископська консисторія” найбільше інформації вміщено в справах, де зберігаються протоколи засідань єпископської консисторії, на яких розглядалися питання про призначення вчителів релігії для навчальних закладів, священиків для окремих парафій, створення захоронок (дитячих садків. – Л.Ш.) у містах та селах Галичини, скарги на священиків та вчителів і зафіксо-

вані рішення, прийняті з того чи іншого приводу [37, арк.94]. Слід зазначити, що окремі записи зроблені нерозбірливо, що суттєво ускладнює їх опрацювання.

Серед матеріалів фонду 504 вміщено документи, що розповідають про діяльність товариств греко-католицьких священників, зокрема протокол IV загального зібрання товариства св. Петра, де вказана кількість його членів (станом на вересень 1908 р. складала 3,5 тисячі), фінансовий стан; кошти, що виділялись на допомогу окремим храмам [35, арк.6]. Цікавим є протокол засідань “Товариства взаємної допомоги дяків”, де відображено організаційні засади його діяльності, обговорення найважливіших проблем дяків, обстоювання їхніх професійних прав [32, арк.2]. Також у фонді 504 збереглося листування консисторії з окремими священниками з приводу заміщення вакантних посад [34, арк.5], з окружними шкільними радами про винесення подяки священникам за навчання релігії в школах [31, арк.22]. Заслужують уваги документи цього фонду, де зафіксовано пожертви для греко-католицької церкви селянина Романа Алексієвича [36, арк.9] та призначення священникам стипендії з фонду Григорія Шашкевича [33, арк.1]. Обидва жертводавці в заповітах просили служити молебень “за упокій” після їхньої смерті.

З 1867 р. керівництво освітніми закладами в Австро-Угорщині здійснювали не церковні, а світські структури. 25 червня 1867 р. було прийнято декрет про організацію Галицької крайової шкільної ради, що здійснювала нагляд за роботою початкових та середніх шкіл краю. Їй підпорядковувалися окружні шкільні ради. У ДАІФО збереглися документи Станіславської, Рогатинської, Тлумацької і Богородчанської окружних шкільних рад.

Серед документів фонду 270 “Станіславська окружна шкільна рада” особливої уваги заслуговують ті, що зафіксували листування між шкільною радою і сільськими громадами з приводу будівництва сільських шкіл у Крилосі [12], Межигірцях [13], Брині [14]. Часто траплялися випадки, що листування тривало десятиліття, які свідчили як про брак коштів, так і про наполегливість окремих сільських громад та місцевих шкільних рад, що працювали в кожному населеному пункті. Згадані документи дозволяють простежити за системою фінансування будівництва шкільних приміщень, містять кошториси на їх зведення. Наприклад, на двокласну школу в селі Межигірці Станіславського повіту (дві великі кімнати для навчання дітей, приміщення для проживання вчителів, пивницю), вартість будівництва якої складала 18,2 тисяч крон, Краєва шкільна рада виділила 13,5 тисяч крон, а решту збирала громада села. Якщо землю під будівництво купили в 1904 р., то угоду про зведення навчального закладу підписали в 1914 р. [13, арк.104].

Чимало цікавої інформації для дослідника, що цікавиться подіями освітнього життя Галичини другої половини XIX – початку XX ст., уміщено в актах інспекторських перевірок початкових шкіл Станіславського повіту, що збереглися у фонді 270. Їхні результати заносили до спеціальних анкет, де давали оцінку таким важливим складовим для здійснення навчального процесу, як стан шкільного будинку, наявність необхідного інвентаря, ведення документації, робота місцевої шкільної ради, відвідування сільськими дітьми школи, якість навчання та виховання, кваліфікація вчителів, робота директора школи, участь в учительських конференціях, викладання окремих предметів [11, арк.10]. Деякі з актів інспекторських перевірок зберегли й особові картки вчителів, де зафіксовані дані про педагогів: рік народження, сімейний стан, навчальний заклад, у якому вчитель початкової школи здобув освіту, кваліфікація, категорія, заробітна плата, зауваження інспектора відносно роботи педагога [15, арк.75]. Таким чином, результати перевірок, зібрані у фонді “Станіславська окружна шкільна рада”, дозволяють отримати інформацію про функціонування початкових шкіл на території Станіславського повіту з 1894 р. до 1914 р. та про педагогів, що навчали дітей у цей час.

Аналогічними є документи фондів 271 “Рогатинська окружна шкільна рада” (1873–1920 рр.), 272 “Тлумацька окружна шкільна рада” (1899–1920 рр.), 273 “Богородчанська окружна шкільна рада”. (1889–1920 рр.), де вміщено звіти директорів початкових шкіл про кількість, національний склад та успішність учнів [16, арк.1], акти перевірки початкових шкіл [15, арк.10], листування з дирекцією навчальних закладів з адміністративних і фінансових питань, кошториси їхніх витрат [20, арк.4]. У документах Богородчанської окружної шкільної ради часто зустрічаються багаторічні листування з приводу будівництва шкіл, зокрема в селах Молотків [19, арк.20], Хмелівка [18, арк.14], які дають можливість у черговий раз простежити, скільки часу і зусиль повинні були витратити місцева шкільна рада й сільська громада, щоб збудувати вкрай необхідний як для дітей, так і для вчителів шкільний будинок.

У фонді 278 “Державна екзаменаційна комісія по кваліфікації учителів початкових шкіл” зберігаються протоколи іспитів, які складали педагоги народних шкіл [22, арк.36]. Адже успішне складання випускних іспитів у вчительській семінарії і диплом, який вони одержували, давали право займати посаду вчителя лише тимчасово. Для того, щоб отримати місце “сталого” вчителя, щонайменше після дворічної роботи в школі, потрібно було успішно скласти ще один кваліфікаційний іспит. Протоколи засідань кваліфікаційної комісії, яка приймала рішення про професійний рівень учителя, також зберігаються серед документів згаданого фонду [21, арк.5]. Варто зазначити, що педагоги складали кваліфікаційний іспит із тих предметів, які були випускними в семінарії.

Серед фондів ДАІФО чимало тих, де зібрані документи про діяльність класичних та реальних гімназій, учительських семінарій, початкових шкіл, що функціонували на території Івано-Франківської області в другій половині XIX – початку XX ст.

Слід зазначити, що найцінніші джерела про роботу згаданих навчальних закладів містяться в Центральному державному історичному архіві України у м. Львові. Незважаючи на те, що матеріали про діяльність освітніх установ другої половини XIX – початку XX ст. у фондах ДАІФО не є високорепрезентативними та інформаційно насиченими, вони все ж таки становлять певний інтерес для дослідника, що вивчає події національно-культурного життя.

У першу чергу заслуговують уваги документи, уміщені у фонді 304 “Станіславська державна гімназія з українською мовою викладання у м. Станіславі (1905–1930 рр.)”, зокрема протоколи вступних іспитів [26, арк.23], журнали успішності учнів [27, арк.1], протоколи іспитів зрілості. У класних журналах подавали зведений облік відвідування (дозволяє встановити, скільки учнів навчалося в окремих класах гімназії) та успішності дітей, короткі відомості про учня (прізвище, ім'я, рік і місце народження, батьківщина, віра, рідна мова), дані про батьків тощо. Журнали успішності дозволяють отримати інформацію про предмети, яких навчали: релігію, українську, латинську, польську, німецьку мови, географію, гімнастику. Серед навчальних предметів, що не були обов'язковими, – французька мова та історія рідного краю. Цікавими у фонді 304 є протоколи іспитів зрілості [28, арк.3–4]. Вони дають інформацію про перелік предметів, що виносилися на випускні іспити: українську, латинську та грецьку мови. У протоколах зафіксовано завдання, які учні отримували із вказаних предметів. Загалом, на наш погляд, вони не складні, однак вимагають логічного мислення, власної думки з приводу тієї чи іншої проблеми та вміння її викласти.

Окрім української державної гімназії в Станіславі працювали й приватні, зокрема приватна жіноча гімназія сс. Уршулянок. Документи про її діяльність збереглися у фонді 290 і дозволяють стверджувати, що гімназію відвідувало небагато учениць (у 1913/14 н. р. у семи класах гімназії їх навчалося від 12 до 37) [25, арк.1] і процес навчання був організований так само, як і в подібних державних закладах [24, арк.23]. Зрештою, так вимагали законодавчі документи, що регламентували діяльність освітніх

зкладів, зокрема “Організаційний нарис гімназій і реальних шкіл Австрії”. У переважній більшості гімназій усі предмети викладалися польською, а українську вивчали як одну з крайових мов, хоча дітей української національності там навчалось чимало. Про це свідчать документи фондів 293 (Станіславська II державна польська гімназія (1908–1928 рр.), 570 (Коломийська державна вища гімназія м. Коломия Галицького намісництва (1897–1927 рр.), 295 (Станіславська приватна жіноча гімназія ім. Джешковської (1906–1939 рр.), 578 (Приватна гімназія в Кутах Косівського повіту Галицького намісництва (1914 р.).

Щодо реальних гімназій, які готували своїх випусників до роботи в адміністративних, торговельних та інших організаціях, або до навчання у вищих технічних та сільськогосподарських закладах, у фондах ДАІФО зберігаються документи двох: Станіславської Вищої реальної школи (1874–1920 рр.) (фонд 294) та жіночого ліцею сс. Уршулянок в м. Коломия Галицького намісництва (фонд 579).

Варто звернути увагу також на документи, які розкривають роботу вчительських семінарій, що навчали майбутніх педагогів початкових шкіл. Оскільки органи державної влади Австро-Угорщини не дозволяли створення в Галичині україномовних семінарій, то до цієї справи долучилася українська громадськість і їй вдалося організувати декілька таких приватних закладів. Документи ДАІФО дають фрагментну інформацію про деякі з них: Коломийську приватну жіночу учительську семінарію кружка “Українського педагогічного товариства” (1912–1932 рр.) (фонд 547) і “Станіславську приватну учительську семінарію сс. Василянок” (1908–1936 рр.) (фонд 548). Вони дозволяють отримати дані про кількість учениць, які навчалися в згаданих семінаріях, предмети, що викладались, педагогів. Збереглися також у ДАІФО джерела про діяльність польськомовних учительських семінарій: Станіславської державної жіночої учительської семінарії ім. Скарбовського (ф.300), Станіславської чоловічої учительської семінарії (ф.302), Коломийської приватної жіночої учительської семінарії ім. св. Броніслави (ф.546).

У ДАІФО відклались матеріали, що засвідчують про функціонування початкових шкіл у другій половині XIX – на початку XX ст. Обов’язкова початкова шестирічна освіта в літературі того часу отримала назву “народної”. Діяли одно-, дво-, три-, чотири-, п’яти- та шестикласні початкові школи. Незалежно від кількості класів, усі вони давали шестирічну освіту, а учні поділялись за роками навчання. Класом називалося приміщення, у якому мали навчатися 80 учнів з одним учителем. Якщо у селі до школи ходило менше 80 дітей, то, незалежно від року навчання, вони займалися в одного вчителя, і лише у шестикласній школі на кожен рік навчання був окремий клас й окремий учитель [47, с.145].

Документи про діяльність народних шкіл з українською мовою викладання вміщено у фондах 286 “Станіславська приватна жіноча українська шестикласна школа сс. Василянок (1909–1938 рр.)”, 499 “Публічна школа I ступеня з українською мовою викладання у с. Чукалівка Станіславського повіту (1907–1939 рр.)”, 318 “Публічна школа I ступеня з українською мовою викладання у с. Будилів Снятинського повіту Станіславського воєводства (1874–1939 рр.)”, 634 “Управа публічної вселюдної 5-класної школи в Ключеві Великім Печеніжинського повіту (1875–1939 рр.)”.

Матеріали згаданих фондів дозволяють отримати інформацію про окремі аспекти роботи шкіл, кількість учнів, які їх відвідували, про обов’язкові для навчання предмети: релігію, читання, письмо, українську та польську мови, математику з елементами геометрії, історію та природознавство, малювання, співи, ручні роботи, гімнастику [23, арк.5]. Класні журнали свідчать про те, що оцінювалися не лише знання учня, але й інші важливі складові навчального процесу: поведінка, пильність (старанність. – Л.Ш.), поступ тощо. Для кожної з перелічених складових була окрема шкала оцінювання [30, арк.15].

Документи Державного архіву Івано-Франківської області засвідчують, що в багатьох українських селах функціонували школи з польсько-українською мовою викладання, зокрема в Крихівцях [29, арк.1], Чернійві [39, арк.3] Станіславського повіту та Козарах [41, арк.10], Колоколині [38, арк.1] і Тенетиках [40, арк.1] Рогатинського повіту. Серед документів архіву окремі фонди присвячені й діяльності польських початкових шкіл, зокрема семикласній жіночій школі ім. королеви Софії у Станіславі (1895–1939 рр.) (ф.581), п'ятикласній жіночій школі ім. королеви Ядвіги у Коломиї (1911 р.) (ф.582), Станіславській початковій школі при учительській семінарії ім. Скарбовського (ф.299), публічній школі III ступеня ім. Міцкевича з польською мовою викладання в м. Станіславі (ф.275). Такі навчальні заклади функціонували в основному в містах Галичини, їх відвідували діти як польської, так і української національності.

Підсумовуючи огляд, можна зробити висновок, що в ДАІФО збереглося чимало матеріалів, які розкривають національно-культурне життя українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. Їх можна виділити в окремі групи:

- 1) документи органів церковної влади та світської влади;
- 2) матеріали окружних шкільних рад;
- 3) джерела про роботу Державної екзаменаційної комісії по кваліфікації вчителів початкових шкіл;
- 4) документація навчальних закладів.

Кожна із вказаних груп документів дозволяє отримати цінну інформацію про освітнє та духовне життя краю зазначеного періоду. Проте матеріали освітніх закладів не є достатньо репрезентативними, щоб отримати вичерпну інформацію про діяльність згаданих установ.

Загалом документів ДАІФО, що розкривають національно-культурне життя українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст., незважаючи на їх історичну та наукову цінність, не достатньо для належного вивчення обраної теми. Для її опрацювання також необхідно залучити джерела з інших вітчизняних та зарубіжних архівів, статистичні матеріали, спогади сучасників, публіцистику, матеріали преси тощо.

1. Арсенич П., Мессінг Д. Виставка архівних документів, присвячених 300-річчю м. Івано-Франківська (Станіслава) // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1963. – №3. – С.94–95.
2. Архівні установи України: Довідник. – К., 2000. – С.79–81.
3. Державний архів Івано-Франківської області: [Буклет]. – Івано-Франківськ, 1989. – 15 с.
4. Державний архів Івано-Франківської області, ф.7. Станіславський магістрат (1866–1918 рр.), оп.1, спр.10. Бюджет шкільної ради міста Станіслава на 1866 р. 15 грудня 1885 – 4 листопада 1886 рр. – 35 арк.
5. Там само, ф.7, оп.1, спр.172. Оголошення Станіславського магістрату про святкування століття відродження українсько-руської літератури. 23 грудня 1898 р. – 5 арк.
6. Там само, ф.7, оп.1, спр.189. Звіти “Товариства по проведенню відчитів і лекцій при Львівському університеті” за 1903–1908 рр. і листування про надання фінансової допомоги Станіславському місцевому комітету цього товариства. 26 квітня 1901 – 23 жовтня 1913 рр. – 166 арк.
7. Там само, ф.7, оп.1, спр.205. Листування з управлінням товариства “Бурси ім. Святого Миколая в Станіславі” про надання йому фінансової допомоги; звіти діяльності товариства за 1902–1913 рр. 21 травня 1902 – 2 грудня 1914 рр. – 141 арк.
8. Там само, ф.7, оп.1, спр.211. Листування з товариством “Руських жінок” про надання йому фінансової допомоги. 21 жовтня 1903 – 15 листопада 1910 рр. – 39 арк.
9. Там само, ф.7, оп.1, спр.234. Листування з Станіславським відділенням “Просвіта” про надання йому матеріальної допомоги. 23 жовтня 1906 – 26 липня 1907 рр.
10. Там само, ф.7, оп.1, спр.236. Листування з дирекцією приватної жіночої гімназії про надання їй фінансової допомоги. Фінансові звіти гімназії. 3 листопада 1906 – 20 жовтня 1913 рр. – 63 арк.
11. Там само, ф.270. Станіславська окружна шкільна рада (1870–1920 рр.), оп.1, спр.4. Акти інспекторських перевірок роботи навчальних шкіл Станіславського повіту за 1895/96 навчальний рік. 14 вересня 1895 – 28 грудня 1896 рр. – 146 арк.
12. Там само, ф.270, оп.1, спр.5. Листування з Львівською крайовою шкільною радою і гмінною управою села Крилос Станіславського повіту про побудову початкової школи в селі Крилос. Кошторис видатків на побудову приміщення. План приміщення. 19 липня 1902 – 10 квітня 1919 рр. – 195 арк.

13. Там само, ф.270, оп.1, спр.6. Листування з Львівською крайовою шкільною радою і гмінною управою села Межигірці про побудову 1904 р. приміщення школи. 24 грудня 1904 – 21 липня 1914 рр. – 107 арк.
14. Там само, ф.270, оп.1, спр.7. Листування з гмінною управою села Бринь Станіславського повіту про побудову приміщення школи. 12 червня 1905 – 27 червня 1914 рр. – 87 арк.
15. Там само, ф.270, оп.1, спр.10. Акти інспекторських перевірок роботи початкових шкіл Станіславського повіту за 1910 р. 26 січня 1910–14 грудня 1911 рр. – 55 арк.
16. Там само, ф.271. Рогатинська окружна шкільна рада (1873–1920 рр.), оп.1, спр.3. Повідомлення директора Бурштинської 5-тикласної початкової школи про кількість учнів української національності. 6 вересня 1910–1912 рр. – 21 арк.
17. Там само, ф.272. Тлумецька окружна шкільна рада (1899–1920 рр.), оп.1, спр.1. Особиста справа Мацейкова Онуфрія – учителя початкової школи в с. Олешев Тлумецького повіту Галицького намісництва. 27 березня 1914 – 28 березня 1914 рр. – 12 арк.
18. Там само, ф.273. Богородчанська окружна шкільна рада (1889–1920 рр.), оп.1, спр.1. Листування з Богородчанським повітовим староством про будівництво школи в селі Хмелівка Богородчанського повіту. План споруди школи. 11 січня 1909 – 25 березня 1916 рр. – 14 арк.
19. Там само, ф.273, оп.1, спр.4. Листування з Богородчанським повітовим староством про будівництво початкової школи в селі Молотків Богородчанського повіту. 11 квітня 1913 – 29 травня 1916 рр. – 21 арк.
20. Там само, ф.273, оп.1, спр.5. Щорічні звіти про використання коштів на утримання початкової школи в селі Бабче Богородчанського повіту. 24 лютого 1914 – 28 лютого 1919 рр. – 52 арк.
21. Там само, ф.278. Державна екзаменаційна комісія про кваліфікації учителів початкових шкіл (1888 – 1939 рр.), оп.1, спр.15. Протокол засідань кваліфікаційної комісії. 11 січня 1909 – 23 лютого 1914 рр. – 298 арк.
22. Там само, ф.278, оп.1, спр.20. Протоколи іспитів по кваліфікації учителів початкових шкіл. 6 жовтня 1909 – 3 березня 1915 рр. – 83 арк.
23. Там само, ф.286. Станіславська приватна жіноча учительська семикласна школа сс. Василіянок (1908 – 1938 рр.), оп.1, спр.1. Класний журнал за 1902 – 1912 рр. 15 листопада 1909 – 28 червня 1912 рр. – 84 арк.
24. Там само, ф.290. Станіславська приватна гімназія сс. Уршулянок (1908–1939 рр.), оп.1, спр.1. Журнал оцінок учнів 1 – 2 класів за 1908/09 – 1909/10 – 1910/11 н.р. 27 червня 1909 – 26 червня 1911 рр. – 59 арк.
25. Там само, ф.290, оп.1, спр.4. Журнал оцінок учнів 1 – 7 класів і 5 – 6 класів за 1913/14 н.р. – 27 червня 1914 р. – 97 арк.
26. Там само, ф.304. Станіславська державна гімназія з українською мовою викладання (1905–1930 рр.), оп.1, спр.1. Протоколи прийому вступних іспитів за 1905/06 – 1921/22 навчальні роки. – 253 арк.
27. Там само, ф.304, оп.1, спр.2. Журнал успішності учнів I–VI класів за 1910/1911 навчальний рік. 30 червня 1911 р. – 186 арк.
28. Там само, ф.304, оп.1, спр.3. Протоколи іспитів на атестат зрілості за 1912/13 навчальний рік. 17 липня 1913 – 19 липня 1913 р. – 28 арк.
29. Там само, ф.497. Публічна школа I ступеня з польсько-українською мовою викладання у с. Крихівці Станіславського повіту (1908–1937 рр.), оп.1, спр.1. Списки дітей села Крихівці шкільного віку. 1908 – 1931 рр. – 136 арк.
30. Там само, ф.499. Публічна школа I ступеня з українською мовою викладання у с. Чукалівка Станіславського повіту, оп.1, спр.6. Класний журнал I–IV класу за 1913/14 навчальний рік. 1 вересня 1913 – 15 липня 1914 рр. – 32 арк.
31. Там само, ф.504. Станіславська греко-католицька консисторія (1788–1939 рр.), оп.1, спр.278. Листування з повітовою шкільною радою в Заліщиках про винесення подяки священикам за навчання релігії в школах. 15 листопада 1884 – 25 жовтня 1896 рр. – 30 арк.
32. Там само, ф.504, оп.1, спр.386. Протоколи засідань Товариства взаємної допомоги дяків. 28 червня 1890 – 10 липня 1903 рр. – 16 арк.
33. Там само, ф.504, оп.1, спр.523. Листування з Руським народним домом у Львові про призначення стипендії окремим священикам із фонду Григорія Шашкевича. 23 жовтня 1895 – 31 грудня 1898 рр. – 15 арк.
34. Там само, ф.504, оп.1, спр.734. Листування з окремими священиками з приводу заміщення вакантної посади священика в м. Гусятині. 13 грудня 1906 – 29 листопада 1907 рр. – 22 арк.
35. Там само, ф.504, оп.1, спр.749. Протокол IV загального зібрання товариства св. Петра. 8 червня 1908 – 12 жовтня 1918 рр. – 8 арк.
36. Там само, ф.504, оп.1, спр.751. Листування з приходом села Тлуста про прийом на користь церкви пожертвувань Романа Алексієвича і про служіння молебну після його смерті. 28 грудня 1908 – 29 квітня 1911 рр. – 29 арк.
37. Там само, ф.504, оп.1, спр.756а. Протоколи засідань Єпископської Консисторії в Станіславі. 10 березня 1909 – 20 березня 1912 рр. – 138 арк.

38. Там само, ф.536. Публічна школа II ступеня з польсько-українською мовою викладання в селі Колоколин Рогатинського повіту Станіславського воєводства (1861–1939 рр.), оп.1, спр.43. Протоколи засідань учительської ради. 6 жовтня 1911 – 25 липня 1914 рр. – 23 арк.
39. Там само, ф.574. Початкова школа з польсько-українською мовою викладання у с. Черніїв Станіславського воєводства (1902–1929 рр.), оп.1, спр.5. Журнал успішності учнів I–III класів за 1894/95 н.р. – 1894/95 н.р. – 19 арк.
40. Там само, ф.575. Початкова школа з польсько-українською мовою викладання в с. Генетик Рогатинського повіту Станіславського воєводства (1902 – 1929 рр.), оп.1, спр.1. Журнал успішності учнів II – IV класів за 1902/03 навчальний рік. 1902 – 1903 рр. – 36 арк.
41. Там само, ф.590. Шестикласна публічна школа з польсько-українською мовою викладання в селі Козари Рогатинського повіту Станіславського воєводства (1892–1939 рр.), оп.1, спр.1. Інформація директора про роботу школи. 31 травня 1892 – 1 липня 1939 рр. – 33 арк.
42. Там само, ф.594. Коломийський римо-католицький деканат (1752–1938), оп.1, спр.60. Відомості успішності учнів приходських шкіл за 1848/49 навчальний рік. Березень – серпень 1849 р. – 16 арк.
43. Там само, ф.594, оп.1, спр.61. Статистика кількості дітей шкільного віку в Коломийському, Косівському і Кутському приходах. Серпень 1848 р. – 5 арк.
44. Там само, ф.594, оп.1, спр.67. Статистичні дані про кількість учнів в приходських школах. 23 грудня 1850 р. – 5 арк.
45. Там само, ф.909. Державний архів Івано-Франківської області, оп.1, спр.1277. Матеріали до довідника “Науково-довідниковий апарат державних архівних установ України”. – 1999 р. – 11 арк.
46. Там само, ф.909, оп.1, спр.1313. Інформація про святкування 2000-ліття Різдва Христового та про фонди ДАІФО, пов’язані з діяльністю християнських конфесій і парафій. – 2000 р. – 16 арк.
47. Курляк І. Народне шкільництво у Галичині другої половини XIX – початку XX ст. // Педагогіка і психологія. – 1995. – №1. – С.140–153.
48. Мицан К.П., Соловка Л.М. Державний архів Івано-Франківської області // Архівні установи України: Довідник. – К., 2005. – Т.1. Державні установи. – С.285–295.
49. Морозов І., Заводчикова Л. Свідчать архівні документи // Зоря Прикарпаття. – 1985. – 20 лютого.
50. Соловка Л. Документи Станіславської греко-католицької консисторії 1788–1944 // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2001. – Т.7. – С.88–89.

The article analyses documents of the ecclesiastical and secular authorities, district school councils, educational institutions and others concerning the national and cultural life of the Ukrainians of Galychyna during the 2nd half of the 19th century – beginning of the 20th century in custody of the State Archives of Ivano-Frankivsk Region.

Key words: State Archives of Ivano-Frankivsk Region, Galychyna, documents, backlogs.

УДК 94 (477)

ББК 63.3(4 Укр) 62

Г.М. Васильчук

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛ-КОМУНІЗМ (ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ)

У статті автор досліджує історіографічний наробок вітчизняних та зарубіжних учених щодо такого історичного явища, як український націонал-комунізм, звертає увагу на тематичне розмаїття та пріоритетні напрямки досліджень цієї проблеми.

Ключові слова: націонал-комунізм, націоналізм, історіографія.

Історія націонал-комунізму в Україні першої третини XX ст., особливо у 20 – 30-х рр., заслуговує окремого історіографічного аналізу, позаяк має велику низку праць. Завданням нашої розвідки є висвітлення сучасного тлумачення націонал-комунізму, тобто виявлення методологічних основ і проблемно-тематичних напрямків історичних досліджень в Україні та поза нею. Важливо зіставити погляди та оцінки українських, російських та західних істориків.

Одним із перших, хто започаткував наукове висвітлення націонал-комунізму, був М.І.Панчук – український історик, фахівець з історії етнонаціональних відносин в Україні 20–30-х рр. XX ст. Так, у 1989 р. з’явилася його стаття про життя та діяльність О.Шумського, яка висвітлювала обставини усунення українського політика з посади наркома освіти, причини конфлікту з Л.Кагановичем, а також основні політичні